

» in operibus malis, nunc autem reconciliati in corpore
 » carnis ejus per mortem ejus, exhibete vos sanctos et
 » immaculatos et irreprehensibiles ¹. » Item ad Ephesios :
 « Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non haben-
 » tem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit
 » sancta et immaculata ². » Item ad Corinthios prima :
 « Sobrii estote, et justii, et nolite peccare ³. » Item in Epis-
 » tola sancti Petri : « Propter quod succincti lumbos men-
 » tis vestræ, sobrii, perfecte sperate in eam quæ offertur
 » vobis gratiam, quasi filii obedientiæ, non configurati
 » prioribus ignorantiae vestræ concupiscentiis, sed secun-
 » dum eum qui vocavit vos sanctum, et ipsi sancti in omni
 » conversatione sitis ⁴; » quia scriptum est : « Sancti eri-
 » tis, quia ego sanctus sum ⁵. » Unde et beatus David dicit :
 « Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis
 » requiescet in monte sancto tuo ⁶? Qui ingreditur sine ma-
 » cula, et operatur justitiam. » Et alibi : « Et ero imma-
 » culatus cum eo ⁷. » Et alibi : « Beati immaculati in via,
 » qui ambulant in lege Domini ⁸. » Item apud Salomonem :
 « Diligit Dominus sancta corda, accepti sunt autem illi
 » omnes immaculati ⁹. » Horum testimoniorum aliqua
 currentes exhortantur, ut perfecte currant; aliqua ipsum
 finem commemorant, quo currendo pertendant. Ingredi
 autem sine macula non absurde etiam ille dicitur, non qui
 jam perfectus est, sed qui ad ipsam perfectionem irrepre-
 hensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque
 ipsa peccata venialia non negligens mundare elemosynis.
 Ingressum quippe, hoc est, iter nostrum quo tendimus ad
 perfectionem, munda mundat oratio. Munda est autem
 oratio ubi veraciter dicitur : « Dimitte nobis, sicut et nos

¹ Coloss. 1, 21. — ² Ephes. 7, 27. — ³ 1 Cor. xv, 34. — ⁴ 1 Petr. 1, 13.
 — ⁵ Levit. xix, 2. — ⁶ Psal. xiv, 1. — ⁷ Id. xvii, 24. — ⁸ Id. cxviii, 1. —
⁹ Prov. 11, 20, juxta LXX.

» dimittimus ¹, » ut dum non reprehenditur, quod non
 imputatur, sine reprehensione, hoc est, sine macula noster
 ad perfectionem cursus habeatur: in qua perfectione, cum
 ad eam venerimus, jam non sit omnino quod ignoscendo
 mundetur.

XXI. Deinde iste adhibet testimonia, quibus ostendat,
 non esse gravia divina præcepta. Quis autem nesciat, cum
 præceptum sit generale charitas, (« quia finis præcepti est
 » charitas, et plenitudo Legis est charitas ², ») non esse
 grave quod diligendo fit, non timendo? Laborant autem
 in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere ³: sed
 perfecta charitas foras mittit timorem, et facit præcepti
 sarcinam, non solum non prementem onere ponderum,
 verumetiam sublevantem vice pennarum ⁴. Quæ tamen
 charitas ut habeatur, etiam tanta quanta in corpore mortis
 hujus haberi potest, parum est nostræ voluntatis arbi-
 trium, nisi adjuvet gratia Dei per Jesum Christum Domi-
 num nostrum ⁵. Diffunditur quippe in cordibus nostris ⁶,
 quod sæpe dicendum est, non per nos ipsos, sed per Spi-
 ritum sanctum qui datus est nobis. Nec aliam ob causam
 Scriptura commemorat non esse gravia divina præcepta,
 nisi ut anima quæ illa gravia sentit, intelligat se nondum
 accepisse vires, quibus talia sint præcepta Domini qualia
 commendantur, levia scilicet atque suavia, et oret gemitu
 voluntatis, ut impetret donum facilitatis. Qui enim dicit :
 « Fiat cor meum immaculatum; et, « Itinera mea dirige
 » secundum verbum tuum, et ne dominetur mihi omnis
 » iniquitas ⁷; » et, « Fiat voluntas tua, sicut in celo et
 » in terra ⁸; » et, « Ne nos inferas in tentationem; » et
 cætera hujusmodi quæ commemorare longum est, hoc

¹ Matth. vi, 12. — ² 1 Tim. 1, 5, et Rom. xiii, 10. — ³ Vide lib. de Nat.
 et Grat. cap. 63. — ⁴ 1 Joan. iv, 18. — ⁵ Rom. vii, 25. — ⁶ Id. v, 5. —
⁷ Psal. cxviii, 80. — ⁸ Ibid. 133. — ⁹ Matth. vi, 10 et 13.

utique orat, ut præcepta Dei faciat : quæ ut fierent, nec juberetur, si nihil ibi nostra voluntas ageret ; nec oraretur, si sola sufficeret. Commendantur ergo non esse gravia, ut cui gravia sunt, intelligat nondum se accepisse donum, quo gravia non sint ; nec arbitretur ea se perficere, quando jta facit, ut gravia sint. « Hilarem enim datorem diligit » Deus ¹. » Nec tamen, cum ea gravia sentit, desperando frangatur : sed ad quærendum, petendum, pulsandumque cogatur.

XXII. Audiamus ergo et in his testimoniis quæ deinde posuit, Deum sua præcepta non gravia commendantem. « Quod Dei mandata, inquit, non modo impossibilia non sint, verum ne gravia quidem. In Deuteronomio : « Et convertetur Dominus Deus tuus epulari in te super bonis, » sicut epulatus est super patres tuos, si audieritis vocem » Domini Dei vestri, custodire et facere omnia mandata » ejus, et justitias, et judicia quæ scripta sunt in libro » Legihujus ² : » si conversus fueris ad Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua. Quia mandatum hoc, quod ego mando tibi hodie, non est grave, neque a te longe est. Non est in cælo, ut dicas : Quis ascendet in cælum, et accipiet illud nobis, et audientes faciemus ? Non est trans mare, ut dicas : Quis transfretabit mare et accipiet illud nobis, et audientes faciemus ? Juxta te est enim verbum in ore tuo, in corde, et in manibus tuis facere illud. Item Dominus in Evangelio : « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, » et ego vos requiescere faciam ³. » Tollite jugum meum » super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis » corde ; et invenietis requiem animabus vestris : jugum » enim meum suave est et onus meum leve est. » Item in Epistola sancti Joannis : « Hæc est charitas Dei, ut

¹ 2 Cor. ix, 7. — ² Deut. xxx, 9. — ³ Matth. xi, 28.

» mandata ejus observemus, et mandata ejus gravia non » sunt ⁴. » His auditis legitimis et Evangelicis et Apostolicis testimoniis ædificemur ad gratiam, quam non intelligunt, qui ignorantes Dei ² justitiam et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Si enim non intelligunt illud ex Deuteronomio, quemadmodum apostolus Paulus commemoraverit, ut corde credatur ad justitiam, ore autem confessio fiat ad salutem ³ ; quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus ⁴ : isto certe Joannis apostoli testimonio, quod ad istam sententiam ultimum posuit, ubi ait : « Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus servemus, et mandata ejus gravia non sunt, » debent utique commoneri, charitati Dei non esse grave mandatum Dei ; quæ non nisi per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium humanæ voluntatis ; cui plus dando quam oportet, ignorant justitiam Dei : quæ tamen charitas tunc perfecta erit, cum poenalis timor omnis abscesserit.

XXIII. Post hæc proposuit testimonia, quæ contra eos dici solent : nec ea solvit, sed commemorando quasi contraria, quæstiones arctius illigavit. Ait enim : « Testimonia Scripturarum, quæ e diverso ponenda sunt his, qui arbitrii libertatem, vel non peccandi possibilitatem imperite existimant se Scripturarum auctoritate posse destruere. Objicere enim solent, inquit, quod sanctus Job dixerit : « Quis mundus est a peccato ? Nec infans, cujus est unius » diei vita super terram ⁵. » Deinde quasi respondet huic testimonio aliis testimoniis, quod ipse Job dixerit : « Justus » enim vir et sine querela factus sum in derisum ⁶. » Non intelligens posse dici hominem justum, qui perfectioni justitiæ plurimum accessit ? ita ut ei proximus fieret : quod

¹ 1 Joan. iii, 3. — ² Rom. x, 3. — ³ Ibid. io. — ⁴ Matth. ix, 12. — ⁵ Job, xiv, 4, juxta LXX. — ⁶ Id. xii, 4, et lu, juxta LXX.

multos etiam in hac vita potuisse, in qua ex fide vivitur, non negamus.

XXIV. Hoc et illo testimonio confirmatur, quod iste consequenter adjunxit ab eodem Job dictum: « Ecce ego » proximus sum iudicio meo, et scio quia justus inveniar². » Hoc enim est iudicium, de quo alibi dicitur: « Et educet » quasi lumen justitiam tuam, et iudicium tuum velut » meridiem². » Denique non dixit, ibi sum; sed, « proximus sum. » Quod si iudicium suum illud intelligi voluit, non quo ipse iudicabit, sed quo in fine est iudicandus, justi in illo iudicio invenientur omnes, qui non fallaciter dicunt: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimit- » timus debitoribus nostris³. » Per hanc enim dimissionem justi invenientur; eo quod ea quæ hic habebant peccata, eleemosynis deleverunt. Unde Dominus dicit: « Date ele- » mosynam, et ecce omnia munda sunt vobis⁴. » Denique hoc dicitur justis in regnum promissum ituris: « Esurivi » enim, et dedistis mihi manducare⁵; » et cætera hujusmodi. Sed aliud est, esse sine peccato, quod de solo in hac vita Unigenito dictum est; aliud, esse sine querela, quod de multis justis etiam in hac vita dici potuit: quoniam est quidam modus bonæ vitæ, de quo etiam in ista humana conversatione, justa querela esse non possit. Quis enim juste queritur de homine, qui nemini male vult, et quibus potest fideliter consuli, nec contra cujusquam injurias tenet libidinem vindicandi, ut veraciter dicat: « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris⁶. » Et tamen eo ipso quod verum dicit: « Dimitte, sicut et nos dimitti- » mus; » sine peccato se non esse declarat.

XXV. Inde est quod dicit. « Nihil iniquum erat in ma- » nibus meis, sed munda oratio mea⁷. » Hinc enim erat

¹ Job, xiii, 18 juxta LXX. — ² Psal. xxxvi, 6. — ³ Matth. vi, 12. — ⁴ Luc. xi, 41. — ⁵ Matth. xxv, 35. — ⁶ Id. vi, 12. — ⁷ Job, xvi, 18.

munda oratio, quia veniam non injuste petebat, qui veraciter dabat.

XXVI. Et quod dicit de Domino, « Multas enim con- » tritiones meas fecit sine causa¹: » non ait, nullas fecit cum causa, sed, « multas sine causa. » Non enim propter multa peccata ejus factæ sunt et multæ contritiones, sed propter probationem patientiæ. Nam propter peccata, sine quibus, ut alibi confitetur², non fuit, pauciora se pati debuisse iudicat.

XXVII. Item quod dicit, « Vias enim ejus custodivi, et » non declinavi a mandatis ejus, neque discedam³. » Custodit vias Dei, qui non sic exorbitat, ut eas relinquat, sed in eis currendo proficit; etsi aliquando ut infirmus offendit aut titubat: proficit autem minuendo peccata, donec perveniat ubi sine peccato sit. Non enim aliter potest eo modo proficere, nisi custodiendo vias ejus. Declinat autem a mandatis Domini atque discedit apostata; non ille qui, etiamsi habeat peccatum, conflagendi tamen cum eo perseverantiam non relinquit, donec eo perveniat ubi nulla cum morte contentio remanebit. In isto ergo conflictu induimur ea justitia, qua hic ex fide vivitur, et ea quodam modo loricamur. Assumimus quoque iudicium, quod etiam contra nos pro nobis facimus, quando peccata nostra accusando damnamus: unde scriptum est, « Justus » ipse sui accusator est in primordio sermonis⁴. » Hinc item dicit, « Justitia vestitus eram, et circumdedi mihi ju- » dicium sicut chlamydem⁵. » Nam et ista vestis belli magis solet esse quam pacis, ubi adhuc expugnatur concupiscentia, non ubi erit plena sine aliquo prorsus hoste justitia, novissima inimica morte destructa.

XXVIII. Quod autem iterum ait idem sanctus Job,

¹ Job, ix, 17. — ² Id. vi, 2. — ³ Id. xxiii, 11. — ⁴ Prov. xviii, 17. — ⁵ Job, xxix, 15.

« Non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea¹: » tunc nos in ista vita, in qua ex fide vivimus, non reprehendit cor nostrum, si eadem fides qua corde creditur ad justitiam, non negligit reprehendere peccatum nostrum. Unde dicit Apostolus: « Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago². » Bonum est enim non concupiscere, et hoc bonum vult justus, qui ex fide vivit³: et tamen facit quod odit, quia concupiscit; quamvis post concupiscentias suas non eat⁴: quod si fecerit, tunc vere ipse fecit ut cedat, ut consentiat, ut desiderio peccati obediat. Tunc cum cor ejus reprehendit; quia ipsum reprehendit, non illud peccatum ejus, quod habitat in membris ejus. Cum vero non sinit regnare peccatum in suo mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, nec exhibet membra sua arma iniquitatis peccato⁵; inest quidem peccatum in membris ejus, sed non regnat, quia non obeditur desideriis ejus. Et ideo dum quod non vult agit, id est, non vult concupiscere et concupiscit; consentit legi⁶, quia bona est. Hoc enim vult et ipse quod lex; quia vult ipse non concupiscere, et lex dicit, « Non concupisces⁷. » In hoc quoniam vult quod et lex vult, procul dubio consentit legi: concupiscit tamen, quia non est sine peccato; sed jam non ipse operatur illud, sed id quod in illo habitat peccatum. Ideo non eum reprehendit cor ejus in omni vita ejus; hoc est, in fide ejus, quia justus ex fide vivit: et ideo fides ejus est vita ejus; Scit enim quia non habitat in carne ejus bonum, ubi habitat peccatum: sed non ei consentiendo vivit ex fide⁸, qua invocat Deum ut adjuvetur pugnans contra peccatum; quod ut omnino ibi non sit, adjacet ei velle, sed perficere bonum non adjacet. Non facere bonum non adjacet, sed per-

¹ Job, xxvii, 6. — ² Rom. vii, 15. — ³ Habac. ii, 4. — ⁴ Eccli. xviii, 30. — ⁵ Rom. vi, 12. — ⁶ Id. vii, 16. — ⁷ Exod. xx, 17. — ⁸ Rom. vii, 18.

ficere. Nam in eo quod non consentit, bonum facit; et in eo quod odit concupiscentiam suam, bonum facit; et in eo quod eleemosynas facere non cessat, bonum facit; et in eo quod illi qui in eum peccat ignoscit, bonum facit; et in eo quod petit sibi dimitti debita sua, et veraciter dicit quod dimittit etiam ipse debitoribus suis, et orat ut ne inferatur in tentationem, sed liberetur a malo, bonum facit; ei tamen perficere bonum non adjacet, quod tunc erit, quando illa concupiscentia quæ habitat in membris ejus, nulla erit. Non ergo eum reprehendit cor ejus, quando reprehendit peccatum quod habitat in membris ejus, et non habet quam reprehendat infidelitatem ejus. Ita nec in vita sua, id est, in fide sua, a corde suo reprehenditur, et sine peccato non esse convincitur. Quod et ipse Job de se confitetur, ubi dicit: « Nihil » te latuit peccatorum meorum. » Signasti iniquitates « meas in sacco, et annotasti si quid invitatus transgressus » sum¹. » Testimonia ergo quæ posuit de verbis sancti Job, nos sicut potuimus, quemadmodum sint accipienda monstravimus: nec tamen ille solvit, quod eundem Job dixisse proposuit: « Quis enim mundus est a peccato? » Nec infans cujus est diei unius vita super terram². »

XXIX. « Iterum proponere solent, inquit, Omnis homo mendax. » Neque hoc contra se ipsum a se ipso propositum solvit: sed commemorando alia velut contraria testimonia, apud eos qui non intelligunt sanctam Scripturam, divina eloquia in lite dimisit. Ait enim: « Quibus respondendum est, quod in Numerorum libro scriptum est: « Homo verax³. » Et de sancto Job legitur ita: « Erat vir » habitans in regione Ausitidæ, nomine Job, verax, sine » crimine, justus, Dei cultor, abstinens se ab omni re

¹ Job, xiv, 16. — ² Id. xiv, 4, juxta LXX. — ³ Num. xxiv, juxta LXX.

« mala ¹. » Miror quod ausus est ponere hoc testimonium, ubi dictum est, « Abstinens se ab omni re mala, » cum hoc ab omni peccato vellet intelligi; cum superius dixerit, peccatum actum esse, non rem. Remiscatur ergo quia etiam si actus sit, res potest dici. Abstinet se autem ab omni re mala, qui peccato, sine quo non est, vel nunquam omnino consentit, vel si aliquando premitur, non opprimitur; sicut luctator fortior, et si aliquando tenetur, non ideo perdit quo superior invenitur. Legitur sane homo sine crimine, legitur sine querela: at non legitur sine peccato, nisi Filius hominis, unus idem Dei filius unicus.

XXX. « Item, inquit, apud ipsum Job: Et miraculum tenuit veracis hominis. Item apud Salomonem de Sapientia: « Viri mendaces non erunt illius memores, viri autem » veraces inveniuntur in illa ². » Item in Apocalypsi: « Et » in ore ipsorum non est inventum mendacium; sine macula sunt ³. » Ad hæc et nos respondemus, admonentes quomodo dicendus sit homo verax per Dei gratiam, atque veritatem, qui per se ipsum sine dubio mendax est. Unde dictum est: « Omnis homo mendax ⁴. » Hoc et testimonium sonat de Sapientia, quod ipse posuit: « Viri autem » veraces inveniuntur in illa: qui procul dubio non in illa, sed in se ipsis inveniuntur esse mendaces. Sicuti est, « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino ⁵. » Cum diceret, tenebræ; non addidit, in Domino: cum autem dixit, lux; addidit utique, in Domino, quia in se ipsis lux esse non possent; « ut qui gloriantur, in Domino gloriatur ⁶. » Illi vero in Apocalypsi propterea tales dicti sunt, « Quod non sit inventum in » ore eorum mendacium ⁷: » quia non dixerunt se non ha-

¹ Job, 1, 1. — ² Eccli. xv, 8. — ³ Apoc. xiv, 15. — ⁴ Psal. cxv, 2. — ⁵ Ephes. v, 8. — ⁶ 1 Cor. 1, 31. — ⁷ Apoc. xiv, 5.

bere peccatum; quod si dicerent, se ipsos deciperent, et veritas in eis non esset ¹: porro si veritas in eis non esset, inveniretur in ore eorum mendacium. Quod si propter invidiam, cum essent sine peccato, dicerent se non esse sine peccato; hoc ipsum esset mendacium, falsumque esset quod dictum est: « Non est inventum in » ore ipsorum mendacium. » Ideo ergo fine macula » sunt, » quia sicut ipsi dimiserunt debitoribus suis, sic illis Deo dimittente mundati sunt. Ecce nos, ut valuimus, exposuimus quomodo accipienda essent testimonia, quæ pro sua causa commemoravit. Ipse autem quomodo sit accipiendum quod scriptum est, « Omnis » homo mendax ², » omnino non solvit; nec solvere poterit, nisi correcto errore, quo credit hominem sine adjutorio gratiæ Dei, per solam propriam voluntatem posse esse veracem.

XXXI. Sic aliam quæ sequitur quæstionem proposuit, nec solvit: imo vero auxit, et difficiliorem reddidit, proponendo adversum se prolatum testimonium: « Non » est qui faciat bonum, non est usque ad unum ³: » et quasi contraria testimonia referendo, quibus ostenderet esse homines qui faciunt bonum. Quod quidem ostendit: sed aliud est, non facere bonum; aliud, non esse sine peccato etiam si homo faciat multa bona. Quapropter ea testimonia quæ posuit, non sunt contra illud quod dicitur, non esse in hac vita hominem sine peccato. Ipse autem non ostendit quemadmodum dictum sit: « Non est qui » faciat bonum, non est usque ad unum. Ait enim, inquit, sanctus David, Spera in Domino, et fac bonitatem ⁴. » Hoc præceptum est, non factum: quod præceptum non utique faciebant de quibus dictum est, « Non

¹ 1 Joan. 1, 8. — ² Psal. cxv, 2. — ³ Id. xiii, 3. — ⁴ Id. xxxvi, 3.

» est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Ait etiam dixisse sanctum Tobiam, « Noli timere, fili; pauperem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bona¹. » Verissime tunc erunt homini multa bona, cum recesserit ab omni peccato. Tunc enim ei nulla erunt mala, ut non opus habeat dicere: « Libera nos a malo². » Quamvis et nunc omnis qui proficit, recta intentione proficiens, recedit ab omni peccato, et tanto inde fit longinquior, quanto plenitudini justitiæ perfectionique propinquior: quia et ipsa concupiscentia, quod est peccatum habitans in carne nostra, etsi manet adhuc in membris mortalibus, minui tamen non desinit in proficientibus. Aliud est ergo, recedere ab omni peccato, quod nunc in opere est; aliud, recessisse ab omni peccato, quod in illa perfectione tunc erit. Sed tamen et qui jam recessit, et qui adhuc recedit, non est negandus facere bonum. Quomodo ergo dictum est, « Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum³; » quod ille proposuit, et non solutum reliquit; nisi quia populum quemdam Psalmus ille culpatur, in quo nec unus erat qui faceret bonum, dum volunt remanere filii hominum, et non esse filii Dei, cujus gratia homo sit bonus, ut faciat bonum? De illo enim bono dictum hic debemus accipere, quod ibi ait, « Deus de caelo respexit super filios hominum, ut videat sit est intelligens aut requirens Deum. » Hoc ergo bonum, quod est requirere Deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, sed in eo genere hominum, quod prædestinatum est ad interitum. Super hos enim respexit Dei præscientia, protulitque sententiam.

XXXII. Item dicunt, inquit, illud quod Salvator ait:

¹ Tobia, iv, 23. — ² Matth. vi, 13. — ³ Psal. xiii, 3.

« Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus¹, » Hanc item propositionem omnino non solvit: sed opposuit velut ex adverso alia testimonia, quibus probaret esse et hominem bonum. Dixit enim esse respondendum quod idem Dominus alibi ait: « Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona². » Et iterum: « Qui solem suum oriri facit super bonos et malos³. » Et alibi scriptum est, inquit: « Bona bonis creata sunt ab initio⁴. » Et iterum: « Qui sunt boni, erunt habitatores terræ⁵. » Cui sic respondendum est, ut et illud intelligatur quomodo dictum sit: « Nemo bonus, nisi unus Deus⁶. » Sive quia omnia quæ creata sunt, quamvis ea Deus fecerit bona valde, Creatori tamen comparata, nec bona sunt, cui comparata nec sunt: altissime quippe et proprio modo quodam de se ipso dixit: « Ego sum qui sum⁷. » Sic dictum est: « Nemo bonus, nisi unus Deus: » quemadmodum de Joanne dictum est: « Non erat ille lumen⁸; » cum Dominus eum esse dicat lucernam⁹, sicut discipulos, quibus dixit: « Vos estis lumen mundi; nemo accendit lucernam et ponit eam sub modio¹⁰: » sed in comparatione luminis illius, quod est verum lumen, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, non erat ille lumen¹¹. Sive quia ipsi etiam Dei filii comparati sibi ipsis quales in illa perfectione æterna futuri sunt, ita boni sunt, ut adhuc et mali sint. Quod de illis dicere non audeam, (quis enim audeat dicere malos esse, quorum pater est Deus): nisi ipse Dominus diceret: « Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester, qui in caelis est, dabit bona petentibus se¹²? » Cum ait utique, Pater vester; filios Dei jam esse monstravit, quos

¹ Luc. xviii, 19. — ² Matth. xii, 35. — ³ Id. v, 45. — ⁴ Eccli. xxxix, 30. — ⁵ Prov. ii, 21. — ⁶ Marc. x, 18. — ⁷ Exod. iii, 14. — ⁸ Joan. i, 8. — ⁹ Joan. v, 35. — ¹⁰ Matth. v, 14. — ¹¹ Joan. i, 9. — ¹² Matth. vii, 11.

tamen adhuc malos esse non tacuit. Ille tamen non solvit, quomodo et isti boni sint, « et nemo sit bonus, nisi unus Deus : » unde est ille admonitus, qui interrogaverat quid boni faceret, ut illum quæreret cujus gratia bonus esset, cui bonum esse, hoc est ipsum esse; quia incommutabiliter bonus, et non potest omnino malus esse.

XXXIII. « Item dicunt, inquit, Quis gloriabitur castum » se habere cor? » Et ad hoc respondit multis testimoniis, volens ostendere posse esse in homine castum cor: nec tamen dicit quomodo accipiendum sit, quod proposuit contra se dici: « Quis gloriabitur castum se habere » cor¹, » ne Scriptura divina in hoc testimonio, et in his per quæ respondit, sibi ipsa adversaria videatur. Nos autem huic respondentes dicimus, ideo secutum esse: « Quis » gloriabitur castum se habere cor? » quoniam præcessit, « Cum rex justus sederit in throno². » Quantalibet enim justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur, esse culpandum, cum rex justus sederit in throno, cujus cognitionem fugere delicta non possunt, nec illa de quibus dictum est, De-
« licta quis intelligit: « Cum ergo rex justus sederit in » throno, quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis » gloriabitur mundum se esse a peccato³? » Nisi forte isti, qui volunt in sua justitia, non in ipsius judicis misericordia gloriari.

XXXIV. Tamen etiam illa vera sunt, quæ respondendo subjecit, quod Salvator ait in Evangelio: « Beati mundi, » quoniam ipsi Deum videbunt⁴: » Et quod David dicit: « Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in » loco sancto ejus? Innocens manibus et mundus corde⁵. » Et alibi, « Bene fac, Domine, bonis et rectis corde⁶. »

¹ Prov. xx, 9. — ² Ibid. 6. — ³ Psal. xviii, 13. — ⁴ Matth. iii, 6. — ⁵ Psal. xxiii, 3. — ⁶ Id. cxxiv, 4.

Item apud Salomonem: « Bona est substantia, cui non est » peccatum conscientia¹. » Item illic: « Averte te a delicto, et dirige manus, et ab omni delicto munda cor tuum². » Item in Epistola Joannis, « Si cor nostrum non » non reprehendat, fiduciam habemus ad Deum, et quæ- » cumque petierimus, accipiemus ab eo³. » Hoc enim agitur voluntate, credendo, sperando, diligendo, corpus castigando, eleemosynas faciendo, injurias ignoscendo, instanter orando, et proficiendi vires precando, veraciterque dicendo: « Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus; et, » « Ne inferas nos in tentationem, sed libera nos a malo. » Hoc prorsus agitur, ut cor mundetur, et peccatum omne tollatur; et quod rex justus, cum in throno sederit, occultum invenerit minusque mundatum, ejus misericordia remittatur; ut Deo videndo totum sanum mundumque reddatur: « Judicium enim sine misericordia, sed illi qui non » fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia » judicio⁴. » Quod si non esset, quæ spes esset? Quandoquidem « cum rex justus sederit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato? » Tunc ergo per ejus misericordiam justis plene perfecteque mundati, fulgebunt in regno Patris sui sicut sol⁵.

XXXV. Tunc plene atque perfecte erit Ecclesia, non habens maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, quia tunc etiam erit vere gloriosa⁶. Cum enim non tantum ait, ut exhiberet sibi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, sed addidit, gloriosam: satis significavit, quando erit sine macula et ruga aut aliquo hujusmodi: tunc utique quando gloriosa. Non enim modo in tantis malis, in tantis scandalis, in tanta permixtione hominum pessimo-

¹ Eccli. xiii, 30. — ² Id. xxxviii, 10. — ³ I Joan. iii, 21. — ⁴ Jacob. ii, 13. — ⁵ Matth. xiii, 43. — ⁶ Ephes. v, 27.

rum, in tantis opprobriis impiorum dicendum est eam esse gloriosam, quia reges ei serviunt, ubi est periculosior majorque tentatio : sed tunc potius gloriosa erit, quando fiet quod idem ait Apostolus : « Cum Christus apparuerit vita » vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria ¹. » Cum enim Dominus ipse secundum formam servi, per quam se mediator conjunxit Ecclesiae, non fuerit glorificatus nisi resurrectionis gloria, (unde dictum est : « Spiritus non erat datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus ²; ») quomodo dicenda est ante resurrectionem suam Ecclesia ejus esse gloriosa? Mundat ergo eam nunc lavacro aquae in verbo, abluens peccata praeterita, et pellens ab ea Dominationem malorum angelorum, deinde perficiens ejus sanitates, facit eam occurrere in illam gloriosam, sine macula et ruga : « Quos enim praedestinavit, » illos et vocavit; et quos vocavit, ipsos et justificavit; » quos autem justificavit, illos et glorificavit ⁴. » In hoc mysterio dictum arbitror : « Ecce ejicio daemona. et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consummor, » id est, perficior ¹. » Dixit enim hoc ex persona corporis sui, quod est Ecclesia : dies ponens pro distinctis ordinatisque temporibus, quod et in sua resurrectione significavit in triduo.

XXXVI. Puto autem interesse inter rectum corde, et mundum corde. Nam et rectus corde in ea quae ante sunt extenditur, ea quae retro sunt obliviscens ⁶, ut recto cursu, id est, recta fide atque intentione perveniat, ubi habitet mundus corde. Sicut illa singula reddenda sunt singulis, ubi dictum est : « Quis ascendet in montem Domini, aut » quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus et » mundus corde ⁷. » Innocens manibus ascendet, et mun-

¹ Coloss. iii, 4. — ² Joan. vii, 39. — ³ Ephes. v, 26. — ⁴ Rom. viii, 30. — ⁵ Luc. xiii, 32. — ⁶ Philip. iii, 13. — ⁷ Psal. xxiii, 3.

us corde stabit : illud in opere est, illud in fine. Et illic magis intelligendum quod dictum est : « Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia ¹. » Tunc enim erit vere bona substantia, id est, verae divitiae, cum transierit tota paupertas, id est, cum consumpta fuerit omnis infirmitas. Nunc vero avertat se homo a delicto, cum proficiendo inde discedit, et renovatur de die in diem; et dirigat manus in opera misericordiae, et ab omni delicto mundet cor suum; misereatur, ut quod restat, per veniam dimittatur. Hoc enim salubriter et sine vana inanique jactantia bene intelligitur, in eo quod dixit sanctus Joannes : « Si cor nostrum nos non reprehendat, fiduciam habemus » ad Deum, et quaecumque petierimus, accipiemus ab » eo ². » Hoc enim videtur isto loco admonuisse, ne cor nostrum nos in ipsa oratione et petitione reprehendat : hoc est, ne forte cum coeperimus dicere : « Dimitte nobis, » sicut et nos dimittimus; » compungamur non facere quod dicimus, aut etiam non audeamus dicere quod non facimus, et fiduciam petendi amittamus.

XXXVII. Item sibi opposuit testimonium Scripturarum, quod eis dici solet : « Quia non est homo justus in » terra qui faciat bonum, et non peccet ³. » Et quasi respondit aliis testimoniis, quia Dominus de sancto Job ait : « Numquid considerasti servum meum Job? Non enim est » ei similis quisquam in terris, homo sine querela, verus Dei » cultor, abstinens se ab omni malo ⁴. » Unde jam superius disseruimus. Nec tamen ipse ostendit nobis, quomodo et Job, si haec verba ita intelligenda sunt, sine ullo peccato fuerit in terra, et verum sit quod scriptum esse dixit : « Non est homo justus in terra qui faciat bonum, et non » peccet. »

XXXVIII. Item dicunt, inquit : « Quia non justificabi-

¹ Eccli. xiii, 30. — ² I Joan. iii, 21. — ³ Eccli. vii, 21. — ⁴ Job, i, 8.